

MATRICE COMUNITARĂ ȘI DEZVOLTARE LOCALĂ. INVESTIGAȚII ÎN RURALUL MUNȚILOR APUSENI (1986–2007)

Mihai Pascaru

Universitatea „1 Decembrie 1818” din Alba Iulia

Abstract. In our previous work, we have considered the community matrix to be the unit between inter-knowledge, communication and joint action at the level of a community (territorial or not), a unit that gives birth to the complex of events and elements of daily life in a given community. On a methodological level, the operationalization of this definition has made it possible to calculate indices of the community matrix. The present study synthetically presents a series of research carried out in the Apuseni Mountains, in the villages of Mușca (1986 and 2000), Horea (1999) and Corna, Roșia Montană (2003). Recent research in the micro-region Livezile-Rimetea (2007) is presented more extensively. Various indices of the community matrix have been taken in these last researches for predictors of representations on objective and subjective factors of local development.

1. CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE

În prima jumătate a secolului trecut, referindu-se la sat și dimensiunile sale, George Em. Marica spunea pe bună dreptate că o formație socială mică, cu un număr redus de persoane, cum este satul, implică un anume tip de relații sociale: „Oamenii se cunosc aici toți între ei, sunt în general în raporturi personale și apropiate. Creșterea numărului unei colectivități, oricâtă dispoziție spre sociabilitate ar fi la membrii ei, implică în mod fatal predominarea relațiilor lipsite de intimitate, dat fiind că ei nu mai pot fi toți în legătură, nici nu se mai pot cunoaște toți personal. Și cu cât această creștere este mai mare, cu atât crește mai mult numărul relațiilor impersonale, indirecte și pasagere, cu atât viața socială e mai mediatizată, cum ne arată cazul marilor metropole. În orice caz, dacă raporturile sociale în sate au un caracter personal, intim și durabil, aceasta se datorește și volumului redus al acestui tip de comunități.”¹

¹ G. Em. Marica, *Încercare de definire a satului*, în *Studii sociologice*, studiu introductiv, notă asupra ediției, lista principalelor lucrări științifice și selecția textelor de Gheorghe Cordoș și Traian Rotariu, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, 1997 [1942], p. 150.

Abordând oarecum aceeași temă în spațiul cultural francez, Henri Mendras vorbea la un moment dat de o *societate a intercunoașterii*. Într-un sat din secolul al XIX-lea, remarcă sociologul francez, toată lumea cunoștea pe toată lumea, numărul oamenilor fiind relativ limitat, toți fiind născuți și trăind laolaltă de la naștere până la moarte, fapt pentru care o asemenea societate se definea ca o *societate a intercunoașterii*. Fiecare membru al societății cunoștea toate aspectele personalității celorlalți membri.

Opusul societății intercunoașterii este *societatea de masă*. În societatea calificată *de masă*, constata Mendras, nu se cunosc între ei decât un număr mic de oameni și nu se știe decât anumite aspecte ale personalității și vieții sociale ale oamenilor cunoscuți.

Drept consecințe ale trăsăturilor societății intercunoașterii, H. Mendras remarcă: într-o societate tradițională, deoarece toată lumea și toate aspectele fiecăruia se cunosc, *nu avem nevoie de a descoperi pe alții*, în timp ce într-o societate de masă trebuie în permanență să-i descoperim pe ceilalți: jocul social se bazează pe descoperirea altuia și pe modul în care individul se dezvăluie sau se ascunde celui alt; într-o societate a intercunoașterii, *opiniile sunt absente*: exprimarea opiniilor este o caracteristică fundamentală a societății de masă, în opoziție cu societatea tradițională².

Ideea lui Mendras, cum că ar fi existat o vreme și un spațiu în care *fiecare membru al societății cunoștea toate aspectele personalității celorlalți membri*, ne trimite mai degrabă spre un tip ideal de societate sau un mod ideal de organizare a unei colectivități. Lucrul acesta nu s-a putut constata și, mai ales, măsura niciodată ca atare. Important pentru noi este faptul că observația lui Mendras ne-a oferit la un moment dat un punct de plecare într-o serie de tentative de schematizare operațională a dimensiunilor comunității, pornind de la dimensiunea intercunoașterii³. Punctul de plecare este tocmai idealul la care Mendras se referea implicit și explicit, vorbind de *societatea intercunoașterii*.

Așa cum încercăm să vă prezentăm în *schema 1*, putem lua ca maximum cazul în care *toată lumea ar cunoaște pe toată lumea* și ar ști totul despre fiecare și ca minimum, cazul în care *nimeni nu ar cunoaște pe nimeni* și nu ar ști, deci, *nimic despre orice alt membru al comunității*.

Sub aspect metodologic, „a ști totul” poate însemna a cunoaște o serie de *aspecte considerate esențiale la un moment dat pentru și într-o comunitate*. Noi am avut în vedere în majoritatea investigațiilor noastre anterioare: □ vârsta; □ pregătirea școlară; □ ocupația și locul de muncă; □ dacă a fost bolnav în ultimul timp; □ dacă a fost plecat din localitate în ultimul timp; □ dacă a vândut sau a cumpărat ceva deosebit în ultimul timp.

² H. Mendras, *Éléments de sociologie*, Paris, Armand Colin, 1989.

³ M. Pascaru, *Matrice comunitară, fapt comunitar și nivel de informare în satul românesc contemporan. Investigații în Munții Apuseni (1985–1986 și 1999–2000)*, în *Starea societății românești după 10 ani de tranziție*, Elena Zamfir, Ilie Bădescu, Cătălin Zamfir (coord.), București, Edit. Expert, 2000, p. 660–693.

Sigur, dacă punem problema la modul absolut, nivelul maxim și nivelul minim din schema descrisă deja nu au corespondent real. Ele rămân doar puncte de reper abstracte. Mai departe, fiecare nivel are momentele, etapele sale sau, dacă vreți, *treptele* sale, parcurse ascendent sau descendent, descendent, de regulă, în cazul trecerii de la comunitate la societate, de la tradițional la modern. Spunem *de regulă* pentru că există și *processe moderne de tradiționalizare*, cum ar fi integrarea în lumea satului a celor care își pierd locul de muncă în urban sau tendința modernă de a reînvia ruralul la periferia urbanului (*rurbanizarea*⁴).

Schema 1. Niveluri ale intercunoașterii

Nivel maxim	Nivel intermediar 1	Nivel intermediar 2	Nivel intermediar 3	Nivel minim
Toată lumea știe totul despre toată lumea	Unii știu totul despre toată lumea	Unii știu totul despre unii	Unii știu unele lucruri despre unii	Nimeni nu știe nimic despre nimeni

Similar cu modul de abordare a problemelor intercunoașterii, considerăm noi, pot fi abordate și aspectele care privesc comunicarea și acțiunea comună într-o comunitate. Am distins și în aceste cazuri niveluri sau trepte maxime, niveluri sau trepte intermediare și niveluri sau trepte minime (*schemele 2 și 3*).

Schema 2. Niveluri ale comunicării

Nivel maxim	Nivel intermediar 1	Nivel intermediar 2	Nivel minim
Toată lumea discută cu toată lumea	Unii discută cu toată lumea	Unii discută cu unii	Nimeni nu discută cu nimeni

Schema 3. Nivele ale acțiunii comune

Nivel maxim	Nivel intermediar 1	Nivel intermediar 2	Nivel minim
Toată lumea lucrează în comun cu toată lumea	Unii lucrează cu toată lumea	Unii lucrează cu unii	Nimeni nu lucrează cu nimeni

Și în cazul comunicării, dar și în cel al acțiunii comune, din preciza nou vom că „a discuta cu toată lumea” sau „a lucra în comun cu toată lumea”, metodologic, poate însemna a comunica sau a lucra cu toată lumea *cu o anumită frecvență*, la un anumit interval sau *într-un anumit interval*, așa cum am și propus noi în cercetările de teren: ☐ în ultima săptămână; ☐ în ultima lună; ☐ în ultimele trei luni; ☐ în ultimul an; ☐ în ultimii trei ani; ☐ niciodată.

⁴ J. Bauer, G-M. Roux, *La rurbanisation ou la ville éparpillée*, Paris, Éditions du Seuil, 1976.

Dimensiunea acțiunii are la noi înțelesul de întraajutorare sub forma muncii în comun, a împrumutului sau a schimbului de bunuri, fără implicarea unui interes sau câștig imediat.

În lucrările noastre anterioare am considerat matricea comunitară ca fiind *unitatea dintre dimensiunile inter-cunoaștere, comunicare și acțiune comună la nivelul unei comunități (teritoriale sau nu)*, unitate din care ia naștere ansamblul manifestărilor și elementelor de viață cotidiană ale unei comunități date. Am vrea să reluăm câteva scurte precizări în legătură cu ceea ce ar putea însemna *unitatea* dintre dimensiunile cunoaștere, comunicare și acțiune comună. Mai întâi, este aproape banal să spunem că, în general, cunoașterea celuilalt se poate realiza fie prin comunicare, fie prin acțiune comună. La nivel comunitar, mai ales, dinamica raporturilor de comunicare poate fi mult determinată de nivelul de intercunoaștere, în sensul că discută mai frecvent cei care se cunosc mai bine. Acțiunea comună presupune comunicare și implică intercunoaștere. Niciuna dintre aceste dimensiuni nu poate exista într-o comunitate fără celelalte, iar comunitatea ca atare nu poate exista în absența uneia dintre aceste dimensiuni. Este o consecință imediată faptul că tot ceea ce înseamnă viață de zi cu zi într-o comunitate își are geneza, obârșia, așa cum sugeram și mai sus, în unitatea dimensiunilor amintite.

STABILIREA UNUI INDICE AL MATRICEI COMUNITARE A URMAT FIRESC DIRECȚIILE ȘI ETAPELE IMPUSE DE CELE TREI DIMENSIUNI MENȚIONATE DEJA: 1) CUNOAȘTEREA, 2) COMUNICAREA ȘI 3) ACȚIUNEA COMUNĂ. ASTFEL, PRIMII DOI ITEMI AU FOST IDENTIFICAȚI ȘI PROPUȘI PENTRU A REFLECTA *DIMENSIUNEA CUNOAȘTERII*. ERA VORBA DE: 1) MODALITATEA DE IDENTIFICARE A MEMBRILOR COMUNITĂȚII DE CĂTRE SUBIECTUL CHESTIONAT ȘI, MAI RECENT, 2) CUNOAȘTEREA UNOR ASPECTE DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA MEMBRILOR COMUNITĂȚII ASUPRA CĂRORA SUBIECȚII AU FOST CHESTIONAȚI.

A rezultat, într-una dintre variante care a fost folosită în majoritatea investigațiilor noastre, următoarea scală: □ identificarea după nume – 5 puncte (p); □ identificarea după nume și ciufală (poreclă) – 4 p; □ identificarea după nume, ciufală și prenumele soțului sau soției – 3 p; □ identificarea după nume, ciufală, prenumele soțului sau soției și prenumele copiilor – 2 p; □ identificarea după datele de mai sus și alte amănunte biografice – 1 p; □ nerealizarea identificării – 0 p.

În aplicarea efectivă a chestionarului pregătit în acest scop, fiecărui subiect chestionat i se spunea numele unui locuitor din sat și dacă îl recunoștea *după nume* primea valoarea 5. Dacă la nume trebuia adăugată și ciufala, primea valoarea 4, dacă mai departe era nevoie de *alte amănunte* pentru identificare, valoarea scădea corespunzător.

Persoanele despre care subiecții investigației erau chestionați, numite de noi *persoane de referință*, puteau fi cinci (număr ales oarecum arbitrar în funcție de resursele materiale și de timp ale anchetelor) sau patru (atunci când unul dintre subiecții chestionați era și persoană de referință). Astfel, scorul maxim care se putea obține la nivelul cunoașterii, itemul *modalitatea de identificare*, era de 25 sau 20 de puncte.

Scorul astfel obținut urma să se însumeze cu cel obținut în *cunoașterea unor aspecte*. Aceste *aspecte*, selectate de noi și în baza relevanței sociale pe care observațiile ne-au sugerat-o, au fost: ☐ vârsta; ☐ pregătirea școlară; ☐ ocupația și locul de muncă ale persoanei de referință; ☐ dacă a fost bolnavă în ultimul timp; ☐ dacă a fost plecată din localitate în ultimul timp; ☐ dacă a vândut sau a cumpărat ceva deosebit în ultimul timp.

Răspunsurilor le-au fost asociate aceste valori: 1 punct pentru „știe exact”, 0,5 puncte pentru „știe aproximativ” și 0 puncte pentru „nu știe”. În *cunoașterea unor aspecte* scorul maximum care se putea obține este de 30 de puncte, pentru 5 persoane de referință, și 24 de puncte pentru 4 persoane de referință.

Pentru evaluarea *comunicării* ne-am oprit asupra datei la care a avut loc *ultima discuție* dintre subiectul chestionat și fiecare dintre ceilalți *cinci membri ai comunității*, persoane de referință, acordând răspunsurilor, pe variante, următorul punctaj: ☐ discuția a avut loc în ultima săptămână – 5 p; ☐ discuția a avut loc în ultima lună – 4 p; ☐ discuția a avut loc în ultimele 3 luni – 3 p; ☐ discuția a avut loc în ultimul an – 2 p; ☐ discuția a avut loc în ultimii 3 ani – 1 p; ☐ nu s-a discutat niciodată – 0 p.

La fel, pentru evaluarea *acțiunii comune* am solicitat subiecților să precizeze data la care ultima oară s-au implicat într-o acțiune împreună cu fiecare dintre cei cinci (patru) membri ai comunității persoane de referință. Pentru fiecare variantă de răspuns am acordat câte un punctaj, astfel: ☐ acțiunea a avut loc în ultima săptămână – 5 p; ☐ acțiunea a avut loc în ultima lună – 4 p; ☐ acțiunea a avut loc în ultimele trei luni – 3 p; ☐ acțiunea a avut loc în ultimul an – 2 p; ☐ acțiunea a avut loc în ultimii trei ani – 1 p; ☐ nu au acționat niciodată împreună – 0 p.

Punctajul maxim care se putea obține, în cazul dimensiunii comunicare, ca și în cazul acțiunii comune, era de 25 de puncte (20 de puncte pentru 4 persoane de referință).

Pentru estomparea diferenței care exista între punctajul maxim la nivelul cunoașterii, pe de o parte, și punctajul maxim la nivelele comunicării și acțiunii comune, pe de altă parte, am propus utilizarea unui indice dat de *raportul dintre punctajul real obținut de subiecții chestionați și punctajul maxim posibil*, la nivelul fiecărei dimensiuni. Acest indice putea avea teoretic valori cuprinse între 0 și 1.

Indicele matricei comunitare a fost calculat ca medie aritmetică a indicilor cunoașterii, comunicării și acțiunii comune. Și acest indice, desigur, putea avea valori între 0 și 1.

2. CERCETĂRI ÎN MUNȚII APUSENI

2.1. PRIMELE CERCETĂRI SISTEMATICE: MUȘCA-LUPȘA (1986 ȘI 2000)

În 1986, la Mușca s-au obținut, *la nivelul lotului implicat în investigație*, pentru cunoaștere un indice egal cu 0,67, pentru comunicare 0,42 și pentru acțiunea comună 0,20. Indicele matricei comunitare, calculat ca medie a indicilor

cunoașterii, comunicării și acțiunii, a fost 0,43. Pe baza aceleiași metodologii, în iarna anului 2000 am obținut pentru Mușca următorii indici: intercunoaștere 0,77, comunicare 0,79 și interacțiune (acțiune comună) 0,16. Indicele matricei comunitare a fost 0,57. Creșterea indicelui matricei comunitare a fost explicată de noi prin *retradiționalizarea* satului în urma întoarcerii la munca din agricultură a lucrătorilor ocupați anterior în activitățile industriale specifice perioadei comuniste, dar și prin introducerea unei centrale telefonice prin care se deservea gratuit întregul sat. Câștigul cel mai mare al cercetărilor de la Mușca, apreciem astăzi, rămâne *jurnalul de observație*⁵.

2.1. CERCETĂRI LA HOREA (1999). MATRICEA COMUNITARĂ ȘI MĂRIMEA SATULUI

În 1999 au fost validate răspunsurile la întrebările noastre asupra relațiilor de cunoaștere, comunicare și acțiune comună pentru un număr de 79 de locuitori din comuna Horea (județul Alba).

În tabelul 1 sunt prezentate mediile indicilor pentru fiecare localitate. Am introdus în plus datele referitoare la numărul gospodăriilor pe localități.

Observam la vremea cercetărilor din Horea faptul că există o anume asociere între mărimea localității (indicată prin numărul gospodăriilor) și intensitatea relațiilor interumane (dată de indicele matricei comunitare): pe măsură ce numărul gospodăriilor era mai mare, indicele matricei comunitare era mai mic. Astfel, aveam la mare distanță localitatea Horea (cu peste 90 de gospodării și un indice al matricei comunitare sub 0,50), apoi grupa formată din satele Preluca și Trifești (cu un număr de gospodării între 30 și 40 și un indice al matricei comunitare între 0,60 și 0,70). În sfârșit, s-a putut identifica grupa formată din satele Petreasa și Teiu (cu un număr de gospodării între 20 și 30 și un indice al matricei comunitare între 0,70 și 0,80).

Tabelul 1

Indici ai cunoașterii, comunicării, acțiunii comune și matricei comunitare la Horea (1999)

Satul	Număr de gospodării	Indici			
		Cunoaștere	Comunicare	Acțiune comună	Matrice
Horea	94	0,74	0,47	0,22	0,45
Petreasa	23	0,81	0,82	0,60	0,74
Preluca	32	0,86	0,71	0,52	0,68
Teiu	26	0,76	0,83	0,49	0,70
Trifești	36	0,84	0,75	0,41	0,66

⁵ Vezi: M. Pascaru, *Matricea comunitară. Cunoaștere, comunicare și acțiune comună în satul contemporan*, Presa Universitară Clujeană, 2003.

S-au reținut și alte aspecte importante în cercetările de la Horea: □ indici cu valoare minimă (valoarea 0) nu s-au identificat în cazul intercunoașterii; apăreau însă, în cazul comunicării, la Horea, și în cazul acțiunii comune la Horea, Petreasa, Teiu și Trifești; nu existau indici cu valoarea 0 în cazul matricei comunitare; □ valoarea maximă 1.00 se înregistra în cazul intercunoașterii, dar nu mai putea fi identificată nici măcar în satele mici în cazul comunicării și al acțiunii comune; □ abaterea standard ne indica o eterogenitate mai mare în cazul intercunoașterii la Petreasa, în cazul comunicării la Horea, în cazul acțiunii comune la Trifești și în cazul matricei comunitare la Preluca.

2.3. MATRICE COMUNITARĂ ȘI GRUPURI DE POZIȚIE LA CORNA, ROȘIA MONTANĂ (2003)

Realitatea socială, constata A. Neculau, se prezintă ca un sistem complex de grupuri (mai mari sau mai mici, formale sau informale) care construiesc norme și valori, distribuie poziții și exercită influențe⁶.

Cele mai cunoscute grupuri restrânse, remarca Neculau, în baza unei incursiuni bibliografice dense, sunt: a) *grupul de sarcină*, reunit pentru o îndatorire comună (echipa de muncă, un comitet de acțiune, un consiliu de administrație, o asociație); b) *grupul de formare psihosocială*, care are ca obiectiv creșterea sau formarea personală (dinamica grupului), consolidarea unei echipe, susținerea psihosocială a unei acțiuni, dezvoltarea unor abilități psihosociale, dobândirea unor experiențe; c) *grupul de acțiune comunitară*, care poate avea ca obiectiv dezvoltarea locală, acțiunea politică pentru apărarea drepturilor sociale ale unor categorii de populație, organizarea serviciilor comunitare; d) *grupul format la sfârșitul unei cercetări* și care are o bază voluntară și reunește indivizi care au participat la realizarea unor observații, care au discutat împreună rezultatele unei investigații empirice, ajungând la reprezentarea comună a unei realități, care și-au confruntat reacțiile și credințele; acest tip de grup mai este cunoscut și ca grupul de cercetare-acțiune; e) *grupul de învățare* (clasa de elevi, grupa de studenți, grupul de formare în întreprindere sau cele de educație populară); f) *grupul de loisir*, organizat pentru diferite acțiuni sportive, culturale, artistice; g) *grupul de persoane dintr-o rezidență*, care reunește indivizi într-o „unitate de viață”, în interiorul unei instituții de educație, sănătate, *loisir* (cămin de elevi, orfelinat, casă de odihnă); h) *familia*, care este considerată drept primul grup de apartenență, facilitând dobândirea celor dintâi experiențe sociale⁷.

⁶ A. Neculau, *Grupul în psihologia socială*, în *Manual de psihologie socială*, A. Neculau (coord.), Iași, Polirom, 2003, p. 129–133.

⁷ În legătură cu clasificarea grupurilor, vezi și G.-N. Fischer, *La psychologie sociale*, Paris, Seuil, 1997, p. 218–222.

Neculau prezintă și o serie de grupări care nu pot fi considerate *grupuri în sens clasic*. Alături de agregatele fizice, de mulțime și rețea, sunt menționate și *agregatele statistice*, categorie de persoane regrupate în funcție de criterii de clasificare exterioare voinței lor.

Agregatele statistice sunt punctul nostru de plecare în abordarea temei grupurilor de poziție în cazul satului Corna, Roșia Montană, sat amenințat cu dispariția în cazul punerii în practică a proiectului Roșia Montană Gold Corporation (RMGC)⁸. Grupurile de poziție din satul Corna se structurau în jurul acordului sau dezacordului, mai mult sau mai puțin explicit, față de proiectul RMGC și consecințele sale. *Toate acestea se întâmplau, desigur, în condițiile în care la Corna, ca în orice altă așezare rurală, putem descrie o anumită viață comunitară și o anumită poziție pentru fiecare locuitor în contextul comunității, al unui anumit nivel al matricei comunitare. În stabilirea indicilor matricei comunitare am urmat, în linii generale, pașii parcurși și în investigațiile anterioare. Diferența a fost doar aceea că pentru cercetările de la Corna, în cazul dimensiunii cunoaștere, am valorificat în final doar itemul identificare.*

Pentru satul Corna, principalii indici la nivelul matricei comunitare astfel construite sunt reprezentați în *tabelul 2*.

Tabelul 2

Indici ai matricei comunitare (Corna, noiembrie 2003)

Dimensiuni	Indici
Cunoaștere (identificare)	0,72
Comunicare	0,42
Acțiune comună	0,12
Matrice	0,42

Indicii matricei comunitare (pentru fiecare subiect al cercetării) vor sta, în cele ce urmează, la baza descrierii grupurilor de poziție, pentru contextul de față, „a fi sub medie” sau „a fi peste medie” reprezentând, pentru fiecare dintre cele trei dimensiuni și pentru matricea comunitară în ansamblul ei, un mod de a caracteriza „imediat” un grup anume, fără a-l și defini neapărat prin toate caracteristicile sale.

Din multitudinea de itemi puși în valoare în investigațiile noastre, am considerat că sunt reprezentativi pentru descrierea unei anumite poziții față de proiectul RMGC și, implicit, pentru descrierea unor grupuri de poziție următorii: 1) acordul/ dezacordul cu ideea construirii unui iaz de decantare pe locul satului

⁸ Vezi și M. Pascaru, *Roșia Montană între trecutul istoric și mondializare. Opinii ale locuitorilor comunei în legătură cu proiectele companiei româno-canadiene Roșia Montană Gold Corporation*, „Anuarul Institutului de Istorie «George Bariț» din Cluj-Napoca”, Series Humanistica, tom. II, Edit. Academiei Române, 2004, p. 179–194.

Corna; 2) aprecierea influenței proiectului asupra zonei; 3) aprecierea existenței/inexistenței unor alternative la proiect; 4) schimbările în proiectele individuale și mai ales sensul acestor schimbări; 5) aprecierile asupra publicațiilor prin care RMGC își promova proiectul în zonă și în afara ei.

În satul Corna declarau că sunt de acord, fără nicio părere de rău, cu ideea proiectului RMGC de a construi pe locul satului Corna un iaz de decantare 9,4% dintre respondenți, că sunt de acord, dar le pare rău 28,1% și că nu sunt de acord 29,7%.

Cei care erau de acord fără nicio părere de rău aveau un indice al matricei comunitare peste medie (0,50), datorită mai ales indicelui mare al cunoașterii (0,82) și indicelui mare al comunicării (0,57). Și cei care declarau că nu sunt de acord aveau un indice mai mare al matricei comunitare, mai mult peste medie fiind însă indicele acțiunii comune (0,19).

La întrebarea „Credeți că proiectul va avea o influență pozitivă asupra zonei?”, 31,3% dintre cei chestionați răspundeau cu *da* și 48,8% cu *nu*.

Cei care răspundeau cu *da* aveau un indice al matricei comunitare peste medie (0,46), mai ales datorită indicelui intercunoașterii (0,79), în timp ce locuitorii care răspundeau cu *nu* erau prin toți indicii foarte aproape de media comunității (0,73 – indice cunoaștere, 0,43 – indice comunicare, 0,13 – indice acțiune comună, 0,43 – indice matrice).

În ceea ce privește existența altor alternative, dacă proiectul RMGC nu s-ar pune în practică, 46,9% dintre interlocutori spuneau că da, există alte alternative și 31,9% că nu, nu există alte alternative.

Cei care spuneau că nu există alte alternative obțineau un indice al matricei comunitare sub medie (0,40) și acest lucru se datora mai ales unui indice al comunicării scăzut (0,39) și unui indice al acțiunii comune practic nul.

„V-ați schimbat planurile dvs. de viitor după venirea *Goldului*⁹?” La această întrebare 53,1% dintre locuitorii chestionați spuneau că da, și-au schimbat planurile de viitor, iar 46,9% spuneau că nu, nu și-au schimbat planurile de viitor.

Cei care spuneau că nu și-au schimbat planurile de viitor aveau un indice al matricei comunitare mai mic (0,37), datorită mai ales indicelui identificării sub medie (0,63) și indicelui acțiunii comune aproape nul.

Schimbarea planurilor de viitor, după declarațiile celor antrenați în investigațiile noastre, se făcuse în următoarele sensuri: ☐ Erau obligați să plece deși nu și-au dorit acest lucru – 15,6%; ☐ Puteau să vândă și să plece în altă parte, deși nu crezuseră că se va întâmpla prea repede acest lucru – 21,9%; ☐ Ar fi plecat, dar acum aveau posibilitatea să lucreze în zonă – 1,6%.

Cei care declarau că sunt obligați să plece deși nu și-au dorit acest lucru aveau un indice al matricei comunitare la nivelul mediei comunității (0,42), un indice al cunoașterii mai ridicat (0,78) și un indice al comunicării sub medie (0,40),

⁹ Nume al RMGC utilizat de către locuitorii din zonă.

ca și indicele acțiunii comune (0,11). Cei care declarau că pot să vândă și să plece, sugerând că oricum se gândiseră la aceasta, aveau un indice al matricei comunitare peste medie (0,49), datorită indicelui cunoașteri (identificării) mai mare (0,79), unui indice al comunicării mai mare (0,51) și, de asemenea, unui indice al acțiunii comune mai mare (0,16). Persoana care voia să plece, dar își găsise loc de muncă în noile condiții, avea de asemenea un indice al matricei comunitare sub medie (0,34), indicele cunoașterii fiind de 0,60, cel al comunicării de 0,33 și indicele acțiunii comune nul.

Aprecierile asupra sincerității publicațiilor RMGC erau distribuite astfel: □ Scriu numai minciuni – 17,2%; □ Uneori scriu adevărul – 42,2%; □ Scriu numai adevărul – 6,3%.

Cei care considerau că publicațiile *Goldului* nu spun adevărul aveau un indice al matricei comunitare sub medie (0,36), datorită mai ales indicelui scăzut al comunicării (0,31). Cei care declarau că publicațiile *Goldului* „scriu numai adevărul” aveau un indice al matricei comunitare peste medie (0,48), datorat indicelui cunoașterii peste medie (0,85) și, de asemenea, indicelui mare al comunicării (0,52), chiar dacă indicele acțiunii comune era aproape nul.

Cu titlul de ipoteză de lucru, am considerat că adoptau o poziție favorabilă proiectului RMGC următoarele grupuri: 1) al celor care se declarau de acord cu dispariția satului fără părere de rău și care aveau un indice al matricei comunitare peste medie, mai ales datorită implicării în acțiuni comune, reprezentând probabil și un posibil grup ale cărui resurse puteau fi valorificate în dezvoltarea comunitară de susținere a proiectului; 2) al celor care considerau că proiectul RMGC va avea o influență pozitivă asupra zonei, cu un indice de asemenea peste medie, datorită mai ales măsurii ridicate în care cunoaște (identifică) pe ceilalți membri ai comunității; 3) al celor care susțineau că nu există alternative, grup oarecum mai izolat în comunitate, cu un indice al matricei comunitare sub medie și cu implicări acționale, în sensul întraajutorării, reduse; 4) al celor care sugerau că ar fi dorit de mult să plece, cu un indice al matricei comunitare peste medie, datorită măsurii ridicate în care îi cunosc (identifică) pe ceilalți locuitori; (5) al celor care considerau că „publicațiile *Goldului* spun numai adevărul”, buni cunoscători ai consătenilor lor și aflați în raporturi de comunicare frecvente cu ceilalți.

Grupurile celor care am putea considera că adoptau o poziție, mai mult sau puțin clar conturată, de respingere a proiectului RMGC erau: 1) al celor care își exprimau dezacordul în legătură cu dispariția satului, cu un indice peste medie, datorită mai ales implicării în acțiuni comune; 2) al celor care spuneau că proiectul RMGC nu va avea influențe pozitive în zonă, cu indici ai matricei comunitare și ai dimensiunilor ei la nivelul mediei comunității, probabil un „grup de masă”; 3) al celor care considerau că publicațiile RMGC „scriu numai minciuni”, oarecum izolat în comunitate, cu relații de comunicare mai restrânse.

Sensul practic al acestor delimitări putea fi și acela de a semnală faptul că, în condițiile unei dezbateri și decizii colective, prin poziția în comunitate a majorității grupurilor care păreau să susțină proiectul RMGC, acestea ar fi urmat să aibă câștig de cauză în detrimentul grupurilor care păreau să se opună proiectului.

3. MATRICE COMUNITARĂ ȘI DEZVOLTARE LOCALĂ. CERCETĂRI ÎN MICROREGIUNEA VĂLIȘOARA-RIMETEA (2007)

Cele mai recente cercetări asupra matricei comunitare au vizat conexiunile diferitelor dimensiuni ale acesteia cu dezvoltarea locală și au fost realizate în microregiunea Livezile-Rimetea în 2007¹⁰. Microregiunea, formată din cele două comune care îi dau și numele (Livezile și Rimetea), este situată geografic în Depresiunea Trascăului. La ultimul recensământ (2002) în microregiune trăiau 2739 de locuitori, dintre care 50,97% bărbați și 49,03% femei. Specificul microregiunii este dat și de existența unei lungi conviețuirii între români (60,28% în microregiune și 98,68% în comuna Livezile) și maghiari (33,8% în microregiune și 87,30% în comuna Rimetea).

Comuna Rimetea este formată din satele Rimetea, satul centru de comună, și Colțești. Livezile este compusă din cinci sate: Livezile, centrul de comună, Izvoarele, Poiana Aiudului și Vălișoara.

Cercetările noastre au explorat reprezentările și opiniile a 366 de locuitori din Rimetea, Colțești, Poiana Aiudului, Izvoarele și Livezile. Obiectivele investigației au vizat, între altele, și identificarea problemelor din comunitățile aflate în studiu, dar mai ales ale factorilor și nivelurilor la care soluțiile la aceste probleme s-ar afla. Diferitele reprezentări au putut fi asociate cu indicele matricei comunitare. Prezentăm în cele ce urmează principalele rezultate.

În ceea ce privește factorii care s-ar putea implica în rezolvarea problemelor locale, se declarau total sau parțial de acord cu implicarea exclusivă a investitorilor străini 83,6% dintre respondenți, aceștia având un indice al matricei comunitare mai mare (0,44; 0,41) decât respondenții care se declarau în total dezacord (0,30). Se declarau total sau parțial de acord cu intervenția exclusivă a statului 86% dintre respondenți, cu un indice al matricei comunitare mai mic (0,41; 0,44) decât cei care se declarau total în dezacord (0,47). Referitor la primărie, ca unic agent potențial al soluționării problemelor locale, 81,37% se declarau total sau parțial de acord și 17,2% în total dezacord. Aveau un indice al matricei comunitare mai mare cei care se declarau parțial de acord (tabelul 3).

¹⁰ Cercetările au fost realizate în cadrul grantului CNCSIS 268/2007, *Inteligență teritorială, matrice comunitară și guvernare participativă. Investigații exploratorii și de fundamentare în microregiunea Livezile-Rimetea, județul Alba, 2007–2008*, director: dr. Mihai Pascaru.

Tabelul 3

Factori care pot interveni în soluționarea problemelor locale (I)

Acord/ dezacord	Numai investitorii străini (%)	Indice matrice comunitară	Numai statul (%)	Indice matrice comunitară	Numai primăria (%)	Indice matrice comunitară
Total de acord	61,0	0,44	51,0	0,41	51,0	0,40
Parțial de acord	22,6	0,41	35,1	0,44	30,2	0,43
Total dezacord	15,8	0,30	12,3	0,47	17,2	0,42
NS/NR	0,6	0,34	1,6	0,26	1,6	0,19
Total	100,0		100,0		100,0	

În atenția noastră s-au aflat și oamenii de afaceri sau „oamenii cu mulți bani”. Considerau că numai aceștia pot rezolva problemele comunității 72% (total sau parțial de acord), având un indice al matricei comunitare mai mare (0,41; 0,42) decât al celor care își exprimau dezacordul (0,40). Încrederea în șansa locuitorilor de a fi agenți unici ai rezolvării problemelor locale a fost exprimată de 57,7% dintre respondenți, cei care se declarau total de acord având un indice al matricei comunitare mai mic (0,30%) decât al celor care își afirmau acordul parțial (0,44) sau total (0,43). Ideea de parteneriat între toți factorii amintiți anterior era susținută de către 87,6% dintre respondenți. Aceștia aveau un indice al matricei comunitare mai mic (0,40; 0,41) decât cei care se declarau în total dezacord (0,46). Pentru mai multe informații, a se vedea și *tabelul 4*.

Tabelul 4

Factori care pot interveni în soluționarea problemelor locale (II)

Acord/ dezacord	Numai oamenii cu mulți bani (%)	Indice matrice comunitară	Numai locuitorii (%)	Indice matrice comunitară	Prin parteneriat (%)	Indice matrice comunitară
Total de acord	34,9	0,41	25,3	0,35	69,8	0,40
Parțial de acord	37,1	0,42	32,4	0,44	18,8	0,41
Total dezacord	25,3	0,40	40,3	0,43	10,6	0,46
NS/NR	2,7	0,37	2,0	0,21	0,8	0,38
Total	100,0		100,0		100,0	

Răspunsul la cererea de ajutorare, posibil indicator al șanselor participării în proiectele comune de dezvoltare, a fost testat prin întrebarea: *Când cineva vă cere să îl ajutați cu ceva (idei, soluții, muncă sau bani) cât de mult contează: a) faptul*

că are multă școală, b) faptul că este din sat sau comună, c) partidul politic din care face parte, d) faptul că vă este rudă sau vecin, e) faptul că are o gospodărie sau o afacere prosperă, f) altceva?

Dintre respondenții noștri, 51,7% declarau că școala contează foarte mult și mult, 59,1%, considerând că apartenența la comunitate contează foarte mult și mult. Partidul politic conta foarte mult și mult pentru 19,9% dintre respondenți, în timp ce rudenia sau vecinătatea erau apreciate foarte mult și mult în acordarea ajutorului de către 35,2% dintre respondenți. În sfârșit, conta foarte mult și mult faptul că persoana care cere ajutorul are o gospodărie prosperă pentru 31,4% dintre respondenți. A se vedea pentru detalii *tabelele 5 și 6*.

Tabelul 5

Determinanți ai răspunsului la cererea de ajutorare (I)

Măsura în care contează	Școala (%)	Indice acțiune comună	Apartenența la comunitate (%)	Indice acțiune comună	Partidul politic (%)	Indice acțiune comună
Deloc	26,4	0,19	22,6	0,20	56,7	0,21
Puțin	19,9	0,25	16,3	0,22	21,8	0,28
Mult	25,3	0,10	33,2	0,23	13,9	0,26
Foarte mult	26,4	0,32	25,9	0,26	6,0	0,21
NS/NR	2,0	0,01	2,0	0,14	1,6	0,02
Total	100,0		100,0		100,0	

Tabelul 6

Determinanți ai răspunsului la cererea de ajutorare (II)

Măsura în care contează	Rudenia sau vecinătatea (%)	Indice acțiune comună	Gospodăria prosperă (%)	Indice acțiune comună	Alt motiv	Indice acțiune comună
Deloc	40,1	0,20	42,0	0,17	0,3	0,33
Puțin	21,5	0,27	23,4	0,29	0,8	-
Mult	24,3	0,24	20,4	0,25	4,1	0,15
Foarte mult	10,9	0,10	11,2	0,30	94,8	0,33
NS/NR	3,2	0,25	3,0	0,14	0,0	0,22
Total	100,0		100,0		100,0	

Pe ansamblu, aveau un indice al acțiunii comune sub medie (0,23) cei care declarau că nu contează deloc în oferirea ajutorului școala (0,19), apartenența la comunitate (0,20), partidul politic (0,21) și faptul că apelantul are o gospodărie

prosperă (0,17). Apoi, la extrema cealaltă, aveau un indice al acțiunii comune foarte mic cei care considerau că în acordarea ajutorului contează foarte mult partidul politic (0,21) și a fi rudă sau vecin (0,10).

Unul dintre conceptele tot mai frecvent utilizate astăzi în abordarea dezvoltării locale este cel de *inteligentă teritorială*. Într-o comunicare amplă asupra inteligenței teritoriale, J.-J. Girardot mărturisește faptul că el însuși a propus acest termen în 1999, în strânsă legătură cu cel de *inginerie teritorială* (*ingénierie territoriale*), inteligența teritorială vizând „punerea managementului proiectelor și tehnologiilor societății informației în serviciul dezvoltării durabile”¹¹. Inteligența teritorială, în concepția lui Girardot, se fondează pe șase principii etice și metodologice, dintre care pe primul loc se află *principiul participării*. De o deosebită valoare euristică ni se pare a fi identificarea principiilor etice ale inteligenței teritoriale în principiile dezvoltării durabile. Dezvoltarea durabilă, remarcă Girardot, este așezată pe trei principii validate de către numeroase instanțe morale și politice la scară planetară: 1) participarea tuturor actorilor la dezvoltare, în primul rând a cetățenilor; 2) abordarea globală a situațiilor, caracterizată printr-un echilibru adecvat între considerațiile de ordin economic, social și de mediu; 3) parteneriatul actorilor. Acestor trei principii etice li se asociază trei principii metodologice capabile să garanteze respectarea celor dintâi: 1) abordarea teritoriului ca spațiu de acțiune; 2) generalizarea dezvoltării prin proiecte și a culturii evaluării; 3) dezvoltarea accesibilității tehnologiilor societății informației.

În definirea operațională a *inteligenței teritoriale* am propus să se ia în calcul și *deschiderea actorilor locali spre colectarea de informații utile fundamentării corecte a unor proiecte de dezvoltare*. Deschiderea spre oferirea de informații de la nivelul satului a vizat următoarele aspecte: a) probleme de familie ale celor din sat; b) probleme sociale ale celor din sat; c) relațiile dintre familiile din sat; d) evoluția numărului animalelor din fiecare gospodărie; e) schimbările de populație din fiecare gospodărie (nașteri, decese, căsătorii, mutări în și din sat); f) comportamente violente întâlnite în sat; g) frecventarea bisericii de către locuitorii satului; h) transferuri de terenuri în sat (prin moștenire, vânzare-cumpărare, donație, schimb); i) probleme de poluare mediului; j) mersul afacerilor în sat. Principalele rezultate sunt prezentate în *tabelele 7, 8 și 9*. În general, se poate observa că ponderea celor care spuneau că mai degrabă da, ar da informații, este mai mică în cazul problemelor de familie din sat, a relațiilor dintre familii și atunci când este vorba de mersul afacerilor în sat. În ceea ce privește indicele comunicării, este de remarcat faptul că el este mai mare în cazul celor care se declarau de acord cu furnizarea informațiilor, indiferent de aspectul vizat.

¹¹ J.-J. Girardot, *Intelligence territoriale et participation*, 2005, <http://labiso.be/ecolloque/forums/read>.

Tabelul 7

Disponibilitatea de a oferi informații (I)

Disponi-bilitate	Probleme de familie în sat (%)	Indice comu-nicare	Probleme sociale (%)	Indice comu-nicare	Relațiile dintre familii (%)	Indice comu-nicare
Mai degrabă da	42,5	0,53	51,5	0,54	45,2	0,54
Mai degrabă nu	56,7	0,48	47,7	0,47	53,4	0,48
NS/NR	0,8	0,64	0,8	0,42	1,4	0,36
Total	100,0		100,0		100,0	

Tabelul 8

Disponibilitatea de a oferi informații (II)

Disponibilitate	Evoluția nr. de animale (%)	Indice comu-nicare	Schimbările de populație (%)	Indice comu-nicare	Compor-tamente violente (%)	Indice comu-nicare
Mai degrabă da	51,0	0,54	56,1	0,56	51,5	0,55
Mai degrabă nu	47,4	0,47	43,1	0,44	47,7	0,46
NS/NR	1,6	0,50	0,8	0,45	0,8	0,56
Total	100,0		100,0		100,0	

Tabelul 9

Disponibilitatea de a oferi informații (III)

Disponi-bilitate	Frec-ventarea bisericii (%)	Indice comu-nicare	Trans-ferul de terenuri (%)	Indice comu-nicare	Poluarea mediului (%)	Indice comu-nicare	Mersul afacerilor în sat (%)	Indice comu-nicare
Mai degrabă da	55,6	0,55	54,8	0,56	56,7	0,55	45,5	0,54
Mai degrabă nu	42,5	0,44	44,7	0,44	42,2	0,44	52,9	0,47
NS/NR	1,9	0,61	0,5	0,64	1,1	0,57	1,6	0,73
Total	100		100,0		100,0		100,0	

Încrederea în general și încrederea în diferitele notabilități ale satului (comunei) poate constitui la un moment dat un indicator important al șanselor participării locuitorilor dintr-un spațiu anume la punerea în practică a diferitelor proiecte de dezvoltare prin participarea directă a locuitorilor, în cadrul unor parteneriate sau în afara lor. În ancheta noastră declarau că au multă și foarte multă încredere în primar (61,1%), în consilierii locali (35,7%), în preot (76,3%), în cadrele didactice (53,9%), în medic (70%), în polițiști (56,7%), în oamenii de afaceri (31,6%). Încrederea în notabilități și persoanele publice se fixa pe

încrederea în ceilalți locuitori ai satului (multă și foarte multă, 59,1%) și încrederea în oameni în general (53,7%).

Aducând acum în discuție indicele cunoașterii, credem că sunt de reținut următoarele aspecte importante: 1) indicele cunoașterii este mai mare pe măsură ce se trece de la puțină încredere la multă și foarte multă, atunci când este vorba de primar, preot și oameni în general; 2) indicele cunoașterii scade pe măsură ce încrederea crește de la puțină la multă și foarte multă în cazul cadrelor didactice și al oamenilor de afaceri ca referințe ale încrederii. Pentru detalii, a se vedea și *tabelele 10, 11 și 12*.

Tabelul 10

Niveluri ale încrederii (I)

Încredere	Primar (%)	Indice cunoaștere	Con-silieri (%)	Indice cunoaștere	Preot (%)	Indice cunoaștere	Cadre didactice (%)	Indice cunoaștere
Deloc	9,3	0,46	17,2	0,54	5,4	0,42	4,6	0,48
Foarte puțină	5,2	0,36	12,3	0,49	4,4	0,44	5,4	0,43
Puțină	22,6	0,47	30,5	0,49	13,4	0,43	17,4	0,52
Multă	33,0	0,49	26,2	0,46	33,0	0,49	34,3	0,50
Foarte multă	28,1	0,57	9,5	0,55	43,3	0,54	19,6	0,46
NS/NR	1,8	0,35	4,3	0,49	0,5	0,33	18,7	0,51
Total	100,0		100,0		100,0		100	

Tabelul 11

Niveluri ale încrederii (II)

Încredere	Medic (%)	Indice cunoaștere	Polițiști (%)	Indice cunoaștere	Oameni de afaceri (%)	Indice cunoaștere
Deloc	5,2	0,49	8,4	0,45	16,9	0,52
Foarte puțină	6,8	0,46	6,3	0,48	11,4	0,46
Puțină	16,1	0,54	25,3	0,49	30,0	0,51
Multă	38,7	0,50	37,6	0,52	25,3	0,49
Foarte multă	31,3	0,49	19,1	0,50	6,3	0,38
NS/NR	1,9	0,38	3,3	0,51	10,1	0,56
Total	100		100,0		100,0	

Tabelul 12

Niveluri ale încrederii (III)

Încredere	Ceilalți locuitori ai satului (%)	Indice cunoaștere	Oameni în general (%)	Indice cunoaștere
Deloc	3,3	0,45	5,7	0,53
Foarte puțină	8,4	0,50	9,3	0,48
Puțină	28,1	0,47	30,2	0,49
Multă	49,3	0,52	43,9	0,50
Foarte multă	9,8	0,48	9,8	0,50
NS/NR	1,1	0,40	1,1	0,28
Total	100,0		100,0	

Diferitele tipuri antreprenoriale¹² se pot asocia și ele, în opinia noastră, cu șansele/ neșansele implicării în dezvoltarea locală. În cercetările din microregiunea Livezile-Rimetea declarau că au o afacere proprie 6% dintre respondenți, că au de gând să deschidă o afacere cu resurse proprii 3%, că ar porni o afacere dacă ar avea o sumă mare de bani 24,3% și că nu au de gând să intre în afaceri 64,9%. Cei care aveau deja o afacere proprie aveau toți cei patru indici peste medie sau foarte aproape de medie. Indicii erau sub medie pentru locuitorii care aveau de gând să își deschidă o afacere cu resurse proprii. Aceștia erau mai puțin implicați în comunicare (0,37 față de 0,51 medie) și mai ales în acțiunea comună (0,12 față de o medie de 0,23). Alte date relevante sunt prezentate în *tabelul 13*.

Tabelul 13

Tipuri antreprenoriale

Atitudinea față de afaceri	%	Indice cunoaștere	Indice comunicare	Indice acțiune comună	Indice matrice
Are o afacere proprie	6,0	0,51	0,53	0,24	0,43
Are de gând să deschidă o afacere cu resurse proprii	3,0	0,47	0,39	0,12	0,32
Ar porni o afacere dacă ar avea o sumă mare de bani	24,3	0,51	0,53	0,25	0,42
Nu are de gând să se implice în afaceri	64,9	0,49	0,50	0,22	0,41
NS/NR	1,8	0,50	0,44	0,36	0,47
Total	100,0				

¹² Vezi și D. Sandu, *Spațiul social al tranziției*, Iași, Edit. Polirom, 1999, p. 100. Sociologul român distinge în această lucrare patru tipuri antreprenoriale: 1) *non-întreprinzător* (nu este interesat să-și deschidă o afacere); 2) *întreprinzător prin dorință* (și-ar deschide o afacere având o sumă mare de bani); 3) *întreprinzător prin intenție* (intenționează să își deschidă o afacere); 4) *întreprinzător prin comportament* (are o afacere particulară).

Reprezentările pozitive asupra șanselor de reușită ale unui proiect comunitar, am considerat noi, pot fi și ele suport pentru dezvoltarea locală pe bază de proiecte. Respondenții noștri considerau că un proiect ar putea fi dus cu bine la capăt în proporție de 79,3% și că nu, nu ar putea fi realizat, de 12,8%. Cei optimiști aveau indici ai cunoașterii, comunicării, acțiunii comune și matricei comunitare puțin peste media eșantionului. Pesimiștii se caracterizau îndeosebi printr-un indice al acțiunii mai mic (0,12 față de o medie de 0,23). Pentru detalii, a se vedea și *tabelul 14*.

Tabelul 14

Optimism și pesimism în legătură cu șansele de reușită ale proiectelor comunitare

Șansele de reușită ale unui proiect	%	Indice cunoaștere	Indice comunicare	Indice acțiune comună	Indice matrice
Da, un proiect ar fi dus cu bine la capăt	79,3	0,51	0,52	0,24	0,43
Nu, un proiect nu ar putea fi realizat	12,8	0,47	0,41	0,12	0,34
NS/NR	7,9	0,36	0,45	0,26	0,36
Total	100,0				

4. CONCLUZII ȘI DESCHIDERI

„Născută” pe drumul dintre două comunități rurale din Munții Apuseni, noțiunea de *matrice comunitară* și metodologia asociată ei au slujit în timp unor obiective teoretice și practice importante în evoluția preocupărilor noastre pentru cunoașterea și/sau dinamizarea vieții rurale din regiunea amintită.

Astfel, în primele cercetări de la Mușca-Lupșa (1986), reluate după patru ani, am urmărit determinarea treptei de modernitate a comunității și evoluția acesteia în timp și într-un spațiu social marcat de transformări adesea șocante și greu de prevăzut.

La Horea, în 1999, obiectivul cercetărilor asupra matricei comunitare a fost acela de a verifica în ce măsură teza lui George Em. Marica asupra legăturii dintre volumul comunității și relațiile dintre locuitori se poate confirma sau infirma prin folosirea metodologiei asociate propuse de noi în anii optzeci ai secolului trecut.

La un moment dat, indicele matricei comunitare a fost utilizat și în fundamentarea identificării liderilor comunitari¹³, aspect asupra căruia nu am insistat în acest context, deoarece el merită o atenție aparte.

¹³ M. Pascaru, *Methodological aspects of the identification of the community leaders*, în *Farming and Rural Systems Research and Extension. Local Identities and Globalisation*, A. Cristavão, L. O. Zorini (eds.), Florence, Agenzia Regionale per l’Innovazione e lo Sviluppo in Agricoltura Regione Toscana, 2003, p. 10–18.

În timp, realități inedite prin dinamismul și dramatismul lor au impus utilizarea matricei comunitare pentru o mai bună înțelegere a lor. Așa a fost și cazul cercetărilor asupra impactului psiho-social al proiectului Roșia Montană Gold Corporation¹⁴. Indicii matricei comunitare s-au dovedit utili în conturarea *grupurilor de poziție* structurate în comunitate ca reacție la proiectul care urma să bulverseze întreaga regiune.

Integrarea noastră într-o serie de proiecte și rețele de cercetare la nivel european¹⁵ ne-a pus față în față cu o serie de realități conceptuale și de intervenție, cum ar fi *inteligența teritorială* și cadrul ei teoretic generos sau dezvoltarea locală durabilă și principiile ei de fundamentare. În acest context, am propus noi înșine proiecte de cercetare și intervenție în care, mai mult sau mai puțin, și-a găsit loc și perspectiva matricei comunitare. Cercetările de la Livezile-Rimetea (2007) sunt un exemplu în acest sens.

Pentru studiul de față, principala noastră țintă a fost mai degrabă de ordin metodologic, încercând să prezentăm modul în care indicii matricei comunitare și indicii cunoașterii, comunicării și acțiunii comune pot fi utilizați în analiza diferențelor de reprezentare asupra diferitelor variabile implicate în managementul dezvoltării locale prin proiecte bine fundamentate informațional și bazate pe încredere, spirit antreprenorial și participare comună ca principiu fundamental. Remarcată de specialiști de mare valoare în problemele comunității¹⁶, teoria și metodologia matricei comunitare și-a dovedit în timp valențele aplicative în cercetările de teren specifice spațiului comunitar, dar a relevat și o serie de limite care se cer depășite. Serii noi de cercetări trebuie să ducă la o conturare mai clară a raporturilor dintre cele trei dimensiuni (cunoaștere, comunicare și acțiune comună) și la o simplificare a construcției metodologice asociate, concomitent cu creșterea fiabilității ei euristice.

¹⁴ A se vedea și M. Pascaru, *Habitatul risipit de globalizare. Impactul psiho-social și rezidențial al proiectului Roșia Montană Gold Corporation*, Cluj-Napoca, Edit. Argonaut, 2007, p. 72–86.

¹⁵ CAENTI (Coordination Action of the European Network of Territorial Intelligence), FP6, Contract no: 029127, coordonator general: Université de Franche-Comté – Franța, Maison des Sciences de l'Homme Claude Nicolas Ledoux, 2006–2008, www.territorial-intelligence.eu

¹⁶ D. Sandu, *Dezvoltarea comunitară. Cercetare, practică, ideologie*, Iași, Polirom, 2005, p. 33.